

Табл. 2. Загальнодержавні цільові соціальні програми у сфері молодіжної політики

№ з/п	Назва програми	Термін дії	Мета	Орієнтовані обсяги фінансування за період реалізації програми
1	Державна цільова соціальна програма "Молодь України"	2009-2015 рр.	Створення системи всебічної підтримки громадянської активності молоді, спрямованої на самовизначення і самореалізацію, формування необхідних для цього правових, гуманітарних та економічних передумов, надання соціальних гарантій	262,706 млн грн, у тому числі 150,006 млн грн – з державного бюджету
2	Державна цільова програма роботи з обдарованою молоддю	2007-2010 рр.	Виховання громадянина в дусі патріотизму та демократичних цінностей, створення умов для надання системної підтримки обдарованій молоді, її творчого, інтелектуального, духовного й фізичного розвитку	154,4673 млн грн, у тому числі 60 млн грн – з державного бюджету
3	Державна програма забезпечення профілактики та лікування ВІЛ-інфекції	2009-2013 рр.	Стабілізація епідемічної ситуації, зниження рівня захворюваності та смертності внаслідок СНІДу	3651,8477 млн грн, у тому числі 2905,9383 млн грн із державного бюджету
4	Державна програма підтримки сім'ї	до 2010 р.	Створення умов для утвердження в суспільстві духовно й фізично здорової, матеріально забезпеченої, соціально благополучної сім'ї, забезпечення виконання сім'єю основних її функцій, передусім виховної та демографічної	Визначаються щорічно рішенням про обласний бюджет на наступний рік
5	Державна програма забезпечення молоді житлом	2002-2012 рр.	Реалізація державної молодіжної політики в частині вирішення житлової проблеми шляхом створення сприятливих умов для розвитку молодіжного будівництва, удосконалення механізмів придбання житла й забезпечення на цій основі подальшого розвитку системи іпотечного житлового кредитування	2457,0 млн грн, у тому числі – 1397,0 млн грн із державного бюджету
6	Державна програма з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві	2006-2010 рр.	Утвердження рівних прав жінок і чоловіків і рівних можливостей для їх реалізації як основного права людини	Визначаються щорічно рішенням про обласний бюджет на наступний рік

Пріоритетними у фінансуванні молодіжної політики можуть бути ті сфери життєдіяльності молоді, які сприяють її соціальній адаптації. Результати соціологічних досліджень засвідчують, що в умовах ринкового середовища в молодих людей вищі адаптивні можливості, порівняно зі старшим поколінням. Пояснюють це тим, що молоді люди більшою мірою індивідуалісти, значно прагматичніші й раціональніші у своїх діях. Однак, не завжди молодь знаходить своє місце в житті. Серед нагальних проблем молоді, що існують сьогодні в Україні, – це безробіття, зниження рівня життя, житлова проблема, нерівність у розподілі суспільних благ. Крім того, молодь не витримує конкуренції з пред-

ставниками старших вікових груп у таких галузях, як охорона здоров'я, освіта, культура, наука, але виявляє значну активність у сфері підприємництва [2].

Висновки. Виходячи з цілої низки сучасних проблем розвитку та фінансування соціального захисту, головною метою соціальної політики є забезпечення гідного рівня життя як працюючого, так і непрацюючого населення. У разі оцінювання системи соціального захисту молоді в Україні потрібно відзначити її вдосконалення і збагачення новими елементами. За часи незалежності зроблено багато для того, щоб докорінно перебудувати систему соціального захисту, наповнити її новим змістом. Однак, що стосується фінансового забезпечення цільових програм, воно недостатнє, а це знижує ефективність розроблених заходів.

Література

1. Лісовий А.В. Механізм фінансування соціальної складової економічної безпеки / А.В. Лісовий, Т.В. Поснова // Фінанси України : журнал. – 2010. – № 4. – С. 32-37.
2. Кириленко О.П. Фінанси : навч. посібн. / О.П. Кириленко. – Тернопіль : Вид-во "Астон", 2002. – С. 41-42.
3. Економічна енциклопедія. – У 3-ох т. / редкол. С.В. Мочерний та ін. – К. : Вид. центр "Академія", 2002. – Т. 3. – 932 с.
4. Сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rada.gov.ua>.
5. Сайт Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.kmu.gov.ua>.

Форкун І.В., Долобанько В.В. Социальная защита населения в современных условиях развития экономики Украины

Исследованы проблемы развития социальной защиты населения в современных условиях развития экономики Украины, проанализированы и определены основные проблемы финансового обеспечения системы социальной защиты.

Ключевые слова: социальная защита, социальные гарантии, социальное страхование, социальная помощь, финансовое обеспечение социальной защиты населения.

Forkun I.V., Doloban'ko V.V. Social defence of population in the modern terms of development of economy of Ukraine

Investigational problems of development of social defence of population in the modern terms of development of economy of Ukraine, the basic problems of the financial providing of the system of social defence are analysed and certain.

Keywords: social defence, social guarantees, social security, social help, financial providing of social defence of population.

УДК 338.22.01

Доц. Ю.М. Лелюк, канд. екон. наук –
Полтавська державна аграрна академія

ДІЯ ФАКТОРА ЧАСУ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПРИНЦИП ФОРМУВАННЯ АНТИЦИКЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Розглянуто еволюцію теорій циклу та їх ко-еволюцію з концепцією сталого розвитку з позицій часової методологічної парадигми. Обґрунтовано висновок про необхідність формування антициклічної політики на методологічних засадах, що враховують дію фактора часу.

Ключові слова: державна антициклічна політика, часова методологічна парадигма, теорії циклу, концепція сталого розвитку.

Феномен часу сам по собі донедавна економічна наука не розглядала як фундаментальний методологічний принцип її еволюції. Лише останнім часом з'являються роботи, де час в економічному розумінні аналізують у трьох основних площинах: як своєрідне середовище і характеристика розвитку економічних ідей та аналізу; як економічний ресурс; як фактор, що має істотний вплив на економічні процеси в певні періоди соціально-історичного розвитку [1]. На наш погляд, одним із основних критеріїв розвитку економічної науки варто визнати розширення "часового обрію" пізнання – від аналізу економічної статистики до теорій економічної динаміки та сучасних теорій циклу. У контексті такого розширення сфери пізнання економічної науки з позицій фактора часу закономірною є поява теорій сталого розвитку, оскільки сталий розвиток ми розуміємо як такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби сучасності, але при цьому не ставить під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти свої власні потреби [5, с. 22]. Таким чином, не тільки коротко-, середньо- та довготермінова динаміка стає сферою інтересів та об'єктом пізнання економічної науки, але й сфера так званої "супердинаміки", що охоплює часові проміжки, які характеризують зміну поколінь, норм та інститутів.

Урахування дії фактора часу вимагає перегляду методологічної парадигми, на якій базується антициклічна державна політика. Якщо дії держави, спрямовані на забезпечення сталого розвитку країни, враховують різні "часові зрізи" наслідків, які мають ті чи інші методи антициклічного регулювання, то стратегія і тактика антициклічної політики будуть оптимально збалансовані. Нехтування фактором часу може привести до непередбачуваних наслідків, тобто дії держави можуть стати причиною посилення руйнівних проявів економічних циклів та повного розбалансування національної економічної системи. Щоб уникнути подібного сценарію розвитку подій, Україні потрібна теоретично обґрунтована концепція антициклічного регулювання, що базується на методологічних принципах урахування дії фактора часу.

Метою цього дослідження є проведення аналізу часової методологічної парадигми як базису формування державної антициклічної політики, що здійснюється для забезпечення сталого розвитку.

Теорії циклу в своїй еволюції пройшли складний шлях від статистичного до динамічного підходу в аналізі економічних циклів. На перший погляд, це твердження звучить дещо парадоксально, адже саме поняття циклу вже передбачає певний рух і апіорі належить до термінології економічної динаміки. Та ми все ж таки вважаємо, що перші концепції циклу розглядали його з позицій статистики. Адже класична школа оперувала поняттям "криза", що характеризувалася як випадкове явище [4, с. 23]. Сам феномен циклу вступав у протиріччя із законом Сея, тому цикл не підлягав ретельному аналізу, а замінювався поняттями "торговельна криза", "уповільнення торгівлі та кредиту" тощо. Розгляд кризи як порушення рівноваги і як елемент циклічного розвитку капіталістичної економіки вперше з'являється в "Капіталі" Маркса. Таким чином, теорії циклу, що відносять до економічної статистики, розглядали час як певну точку, не пов'язуючи економічне явище ani з минулим, ani

з майбутнім. Звідси – ретельні описи конкретних проявів криз, без аналізу їх у контексті економічного циклу. Відповідно, державні заходи щодо виходу з подібних криз вважали специфічними для кожного конкретного випадку; узагальнити їх та виділити певні принципи антициклічного регулювання на той період часу економічна наука не могла.

Своєрідним переходом від теорій циклу, що належать до економічної статистики, до теорій циклу, які є складовою економічної динаміки, стали теорії та концепції циклу, які умовно можна віднести до порівняльної статистики. Порівняльна статика стала можливою з використанням в економічній науці геометричних інтерпретацій. Порушення існуючої макроекономічної рівноваги розглядали як результат збурення якоїсь змінної величини, внаслідок якого інші змінні величини також приймали нові значення. Відповідно на графіку економічна система переходила до нової точки рівноваги. Перехід до наступної фази циклу знову змінює точку загальної рівноваги. Таким чином, теорії циклу, що належать до порівняльної статистики, брали до уваги динаміку певних змінних величин – обсягів ВВП, безробіття, інфляції, темпів економічного зростання тощо, але при цьому всі ці зміни розглядали незалежно від того, коли вони розпочалися і як довго тривали. Для порівняльної статистики важливим є тільки те, як саме змінилися зазначені показники: наскільки впало чи зросло виробництво, як зросла чи зменшилася інфляція і та ін. Звідси – узагальнювальні принципи антициклічного регулювання, своєрідні "універсальні рецепти" ефективної антициклічної політики, які можна використовувати в будь-якій країні, незалежно від специфіки її соціально-історичного та економічного розвитку.

Принципово новий рівень економічного аналізу притаманний теоріям циклу, де кількісні зміни аналізуються з позицій часу, в який вони відбувалися. Поділ процесів на коротко-, середньо- та довгострокові – не просто механічне розмежування економічних явищ за тривалістю у часі; всі вони є взаємозумовленими і взаємопов'язаними. Фактор часу, таким чином, стає самостійною силою – він визначає набір інструментів антициклічного регулювання, який необхідно використовувати на тому чи іншому проміжку часу.

Особлива ситуація виникає, якщо формування антициклічної політики розглядати з позицій інституціоналізму. Поділ на коротко-, середньо- та довгострокові періоди стає занадто "вузьким"; мова повинна йти про довгострокову динаміку, що характеризується зміною технологічних укладів, норм та правил поведінки, а також еволюцією інститутів. У цьому контексті варто говорити про вплив особливостей звичайних циклів на прояв хвиль Кондратьєва або цивілізаційних циклів. Антициклічна політика, яку держава проводить сьогодні, може істотно вплинути на економічний стан країни через десятки і сотні років. Це стає можливим завдяки тому, що час по-різному впливає на різні економічні змінні залежно від напрямку їхнього руху (в бік збільшення чи в бік зменшення). Так, наприклад, існує часова асиметрія великої хвилі Кондратьєва або ж рефлексивного циклу Дж. Сороса : період піднесення відбувається повільно, а період падіння та кризи – катастрофічно швидко.

Спостерігається ситуація, коли використання тих чи інших методів антициклічного регулювання зумовлене станом розвитку суспільства, рівнем норм і правил поведінки, розвиненістю інститутів; тобто фактор часу означає, що минуле впливає на сучасне. Так, наприклад, згідно з моделлю фінансового акселератора, фінансовий ринок об'єктивно та закономірно виконує роль "провідника" нестабільності в тих країнах, де спостерігається високий рівень відкритості іноземному капіталу та середній рівень розвитку цього ринку. Україна за всіма ознаками належить саме до такого типу країн. Певною мірою подібний стан можна вважати "хворобою зростання", але в будь-якому випадку це потребує вираженої антициклічної політики держави. Зокрема, такий традиційний інструмент антициклічного регулювання в період кризи, як пом'якшення грошово-кредитної політики шляхом зниження процентних ставок, у подібній ситуації може дати прямо протилежний ефект, оскільки зниження процентних ставок призведе до послаблення курсу національної валюти та значному збільшенню боргового навантаження на економіку, особливо якщо зростання останньої спиралося переважно на закордонні джерела фінансування. Особливу увагу варто приділяти структурі залученого іноземного капіталу, надаючи перевагу прямим іноземним інвестиціям, оскільки портфельні інвестиції послаблюють стійкість економіки в періоди криз. Тобто на ефективність антициклічної політики впливає не тільки те, якими інструментами і за допомогою яких механізмів вона здійснюється, а й те, де саме, в якій конкретній економічній системі вона здійснюється [2, с. 226]. Саме цим, напевно, можна пояснити провали стабілізаційної політики в різних країнах світу під час останньої фінансової кризи.

З іншого боку, поведінка суб'єктів господарювання впливає на стан розвитку інститутів та на ефективність антициклічних заходів. Очікування дійових осіб економічного життя теж мають неабияке значення для результативності антициклічної політики. Таким чином, існує і інша спрямованість вектора часу: з майбутнього в сучасне. Яскравим прикладом цього можуть бути занадто оптимістичні очікування дійових осіб ринку і перехід до Понці-фінансування, що неминуче призведе до виникнення фінансової бульбашки і кризи під час її схлопування. При цьому подальша підтримка державою необхідного рівня ліквідності призведе до ще більшої нерелевантності в оцінюванні ризиків і, відповідно, до більш глибоких проявів негативних наслідків фінансової кризи.

Особливого значення фактор часу набуває в процесі ко-еволюції теорій циклу та теорій сталого розвитку. Ми виділяємо два основні напрямки такої спільної еволюції. Перший з них полягає в тому, що теорії зростання загалом і концепція сталого розвитку зокрема проходять в своєму розвитку етап поступового ускладнення в зв'язку з урахуванням нелінійності та циклічності економічного розвитку. Відбувається поступова відмова від трактування занепаду та регресії як невдач макроекономічної політики уряду. Усвідомлюється той факт, що, хоча і існують можливості подовжувати тенденції зростання поза межі природного розширення за рахунок ефективного антициклічного регулювання, але це не створює умов для того, щоб дію негативних зворотних зв'язків було відмінено. Таким чином, конкретно-історичне

пояснення економічних криз повинно доповнюватися дослідженням механізму розвитку депресії з метою пошуку оптимальних інструментів державного регулювання для виходу економіки зі стану занепаду. Використання методологічної часової парадигми в цьому випадку означає визнання неоднорідності часу і повернення до дослідження конкретних проявів циклу в конкретно-історичних умовах розвитку певного суспільства; це – своєрідна відмова від пошуку узагальнювальних напрямків та єдиного інструментарію антициклічної політики. Але подібне звернення до нелінійності розвитку суспільно-економічних процесів і повернення до аналізу конкретних проявів циклу з метою побудови своєрідної унікальної антициклічної політики, яка може бути ефективною для певних умов і абсолютно неефективною в інших ситуаціях для інших країн, в жодному разі не можна вважати простим механістичним поверненням до статичного розуміння циклу і звичайного опису кризових явищ або "торгових криз". Це – повернення на якісно новому рівні розвитку еволюційної спіралі теорій циклу.

Другим важливим напрямком ко-еволюції теорій циклу та концепції сталого розвитку є наголос на аналізі факторів мезо- та мікрорівнів, що прямо чи опосередковано впливають на макроекономічний тренд розвитку. Справа в тому, що пояснити механізм висхідного тренду розвитку економіки можна за допомогою виявлення залежностей між декількома змінними – тобто за допомогою порівняльної статистики, якщо оперувати термінологією часової методологічної парадигми. Водночас при поясненні механізму виникнення "точок перелому" циклу, тобто зміни тенденції на протилежну, сучасна теорія стикається з низкою труднощів [3, с. 96]. Зокрема, кейнсіанська теорія зростання має багато спільного з теорією інноваційного циклу М. Туган-Барановського. Туган-Барановський, як і пізніше – Кейнс, розглядав мультиплікаційні зв'язки між інвестиціями, приростом національного доходу, зростанням попиту і формуванням джерел для нових інвестицій. Але принципова відмінність між цими підходами полягала у тому, що у Кейнса значна роль у поясненні виникнення макроекономічних коливань відводилася процесам, що мають місце на макрорівні: основний психологічний закон, гранична схильність до заощаджень тощо, а у Туган-Барановського – процесам, що відбуваються на мезорівні: розбіжності в амплітудах циклів в галузях, що виробляють капітальні блага та споживчі товари, різні лаги часу при реакції різних галузей на зміну попиту тощо. Напевно, громіздку та розгалужену логічну систему у Туган-Барановського було важко "формалізувати", тоді як більш короткий логічний ланцюжок, запропонований Кейнсом, мав в цьому плані неабиякі переваги. Але головне – це визнання того, що зміни макроекономічних тенденцій на мікро-, і мезорівнях є досить важливим фактором формування циклічних коливань: ефект синергії знаходить свій прояв у співвідношенні приросту доходів та приросту інвестицій, тобто в акселераторі. Для формування релевантної економічної політики важливо враховувати і мікро-, і мезорівні формування імпульсів порушення макроекономічної динаміки. Так, наприклад, якщо з теорії Кейнса формують практичні рекомендації щодо стимулювання попиту, вдосконалення податкової політики тощо, то базуючись на дослідженнях М. Туган-Барановського, можна визначити галузі та групи галузей, динаміка

яких найбільшою мірою впливає на формування кон'юнктури. З позицій часової методологічної парадигми це означає необхідність балансування між різними "площинами часового зрізу", адже мікро-, мезо- та макrorівні економіки мають різний "часовий вимір" своєї динаміки. Саме на цих моментах акцентує увагу, як на наш погляд, теорія реального бізнес-циклу, яку розробили лауреати Нобелівської премії в галузі економіки 2004 р. Кідленд і Прескотт. Центральна ідея цієї теорії – комбінація середньострокової макроекономічної та короткострокової мікроекономічної динаміки. Розглядаючи економічні коливання, Прескотт і Кідленд пояснили їх шоками пропозиції, викликаними, зокрема технологічними змінами. Розвиток техніки та технології призводить до зростання продуктивності праці і, відповідно, до збільшення заробітної плати. Працівники, згідно зі законом пропозиції, готові працювати більше, а відпочивати – менше. Але чим більше часу люди віддають роботі сьогодні, тим більше вони цінують свій вільний час завтра. І навіть якщо новий рівень заробітної плати залишиться без змін – поступово люди почнуть працювати менше. У масштабах макроекономіки це спричинить кризу та занепад. Але так буде тільки до нового технологічного поштовху. Таким чином, економічні рішення, що приймаються на рівні домогосподарств і фірм, перетворюються на економічні коливання в масштабах національної економіки. Як на наш погляд, це означає, що в теорії циклу відбулося розуміння "втраченого часу" і формується принципово новий підхід до фактора часу.

Зазначене вище дає змогу зробити наступні висновки. Поступове розширення "часових обріїв" економічної науки – від статичного аналізу до динамічного та "супердинамічного", а також нове розуміння сутності фактору часу дає змогу говорити про необхідність використання часової методологічної парадигми у визначенні напрямків та інструментарію державної антициклічної політики для забезпечення сталого розвитку країни. Адже сучасні дії держави в напрямку антициклічного регулювання можуть сформувати принципово різні сценарії розвитку подій у майбутньому – залежно від очікувань суб'єктів господарювання, розвитку інститутів, ступеня взаємозв'язку та взаємовпливу різних площин часової динаміки економічних явищ тощо. Завданням економічної науки в цьому контексті стає не пошук узагальнювальних закономірностей проведення антициклічної політики, які дають змогу визначити оптимальний універсальний набір методів та інструментів (як показує досвід різних країн у подоланні наслідків світової кризи – такий універсальний портфель ефективних методів антикризової політики є утопією), а глибокий аналіз економічної ситуації в конкретній країні і обґрунтування специфічної антициклічної політики для цієї країни на основі часової методологічної парадигми. Саме на це, як на наш погляд, і повинні бути насамперед спрямовані зусилля вітчизняних економістів.

Література

1. Балацкий Е.В. Понятие времени в экономической науке / Е.В. Балацкий // Вестник Российской Академии Наук. – 2005. – Т. 75, № 3. – С. 224-232.
2. Лелюк Ю.М. Роль фінансового акселератора у розповсюдженні циклічних коливань та у формуванні антициклічної політики / Ю.М. Лелюк // Аспекти соціально-економічного

розвитку транзитивної економіки : наук.-практ. журнал. – Умань : Видавець "Сочінський", 2011. – С. 221-227.

3. Меньшиков С.М. Длинные волны в экономике. Когда общество меняет кожу / С.М. Меньшиков, Л.А. Клименко. – М. : Изд-во "Международные отношения", 1989. – 272 с.

4. Магдич А.С. Эволюция взглядов на причины экономических циклов / А.С. Магдич // Академичний огляд : наук.-практ. журнал. – 2010. – № 2 (33). – С. 22-36.

5. Садовенко А.П. Сталий розвиток суспільства : навч. посібн. / А.П. Садовенко, В.І. Середя, Л.Ц. Масловська. – К. : Вид-во ТОВ "Компанія "BAITE", 2009. – 240 с.

Лелюк Ю.Н. Действие фактора времени как методологический принцип формирования антициклической политики для обеспечения устойчивого развития

Рассмотрены эволюция теорий цикла и их ко-эволюция с концепцией устойчивого развития с точки зрения временной методологической парадигмы. Обоснован вывод о необходимости формирования антициклической политики на методологической основе, учитывающей действие фактора времени.

Ключевые слова: государственная антициклическая политика, временная методологическая парадигма, концепция устойчивого развития.

Leliuk Yu.M. The time factor effect as the methodological principle of anticyclical policy formation for the sustainable development ensuring

The article deals with the evolution of the cycle theories and their coevolution with the sustainable development concept in respect to time methodological paradigm. The conclusion about the necessity of anticyclical policy formation on the methodological base taking into account time factor is grounded.

Keywords: state anticyclical policy, time methodological paradigm, sustainable development concept.

УДК 002:330; 339.166.5 (075.8)

Доц. К.С. Хаврова, канд. екон. наук –

Донецкий НУ економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського

ЗАЛЕЖНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ВІД ІНТЕЛЕКТНОМІКІ

Надано характеристику інноваційного розвитку підприємства. Обґрунтовано необхідність використання інтелектоміки як ресурсу для інноваційного розвитку підприємства.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, інтелектоміка, інноваційний розвиток підприємства, ресурси.

Для вдосконалення виробничо-господарської та соціально-економічної діяльності підприємств необхідно використовувати механізм інноваційного розвитку. Тому, інтерес викликає вивчення специфіки інноваційного розвитку підприємства на основі використання інтелектоміки. Поняття "економіки, заснованої на знаннях", або інтелектоміки, що набуло останніми роками значного поширення у світовій економічній літературі, відображає визнання того, що наукові знання та спеціалізовані унікальні навички їхніх носіїв стають головним джерелом і ключовим фактором інноваційного розвитку підприємства.

Проблеми інноваційного розвитку підприємств дуже актуальні. Це підтверджується величезною кількістю наукових праць, присвячених зазначеним проблемам, а також наявністю спеціалізованих науково-практичних